

La dispensa de l'art. 416 de la LECrim en víctimes menors de delictes intrafamiliars: de la protecció al risc

The exemption under article 416 of the LECrim for child victims of intrafamilial offences: from protection to risk

Jordi Llambrich Grandia¹

ORCID: 0009-0001-9249-8330

Recepció: 24/11/25. Revisió: 02/03/26. Acceptació: 25/03/26

Per citar: Llambrich Grandia, Jordi. (2026). La dispensa de l'art. 416 de la LECrim en víctimes menors de delictes intrafamiliars: de la protecció al risc. *Revista de Treball Social*, 230, 161-180. <https://doi.org/10.32061/RTS2026.230.07>

Resum

La dispensa del deure de declarar de l'article 416 de la Llei d'enjuiciament criminal (LECrím), concebuda històricament per preservar la "pau familiar", es torna problemàtica quan la víctima és un nen, nena o adolescent (NNA) i la persona investigada és un familiar directe, com el pare o la mare. Oferir la possibilitat de no atestar (acollir-se a la dispensa) no proporciona una protecció real; per contra, pot generar perjudicis més grans: pressions de lleialtat, risc d'impunitat per a la persona encausada i la càrrega d'una decisió moralment insostenible sobre les espatlles del NNA. Mitjançant una anàlisi normativa i de jurisprudència clau, així com la reflexió derivada de la pràctica del treball social forense, s'examina per què la dispensa no és la millor eina de protecció en aquests supòsits. Es proposa una reforma legal: afegir una sisena excepció a l'art. 416 de la LECrim, juntament amb mesures operatives perquè els NNA víctimes intrafamiliars declarin una sola vegada en entorns protegits mitjançant la prova preconstituïda, evitant la victimització secundària i garantint el seu interès superior.

1 Graduat en Treball Social. Graduat en Educació Social. Treballador social forense i coordinador de l'Equip d'Assessorament Tècnic Penal de Tarragona, Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya. jllambrichg@gmail.com

Paraules clau: Infància, dispensa art. 416 de la LECrim, interès superior, prova preconstituïda, treball social forense.

Abstract

The exemption from the duty to testify under article 416 of the Spanish Criminal Procedure Law (LECrim), historically intended to preserve “family peace”, becomes problematic when the victim is a child or adolescent and the person under investigation is a parent or close relative. Offering the child the possibility of not testifying (i.e., invoking the exemption) does not provide real protection; rather, it may lead to greater harm, including pressures of loyalty, a risk of impunity for the accused and the burden of an untenable moral decision placed on the child. Through a legal and jurisprudential analysis, together with reflections derived from forensic social work practice, this article examines why the exemption is not the most appropriate protective mechanism in such cases. A legal reform is proposed: the addition of a sixth exception to article 416 LECrim, along with operational measures to ensure that child victims of intra-familial offences give evidence only once in protected settings through pre-constituted evidence, thereby avoiding secondary victimisation and safeguarding their best interests.

Keywords: Childhood, article 416 LECrim exemption, best interests, pre-constituted evidence, forensic social work

Introducció

Tradicionalment, el dret espanyol ha permès que determinats testimonis familiars de la persona acusada no estiguin obligats a declarar en contra seva, invocant la preservació de la “pau familiar” com a justificació. Aquest privilegi de dispensa, recollit a l’art. 416 de la Llei d’enjudiciament criminal (LECrim), té arrels al segle XIX, quan es pretenia evitar que la justícia forçés dilemes morals dins de la família. No obstant això, l’evolució del marc de protecció a la infància situa avui l’interès superior del menor com a consideració primordial, la qual cosa planteja tensions quan la víctima és un NNA² i la persona investigada, un progenitor, una progenitora o un altre familiar directe. Oferir al NNA la dispensa de l’art. 416 de la LECrim implica traslladar-li una decisió carregada de dilemes de lleialtat familiar i pressions emocionals. En lloc de reduir-li el mal, la dispensa pot intensificar el conflicte intern de l’infant: ha de triar entre explicar la veritat a l’autoritat (amb el risc de provocar conseqüències penals al pare, mare o familiar) o callar per “protegir” la família.

En delictes comesos en la intimitat (maltractament intrafamiliar, abusos sexuals), renunciar al testimoniatge de la víctima pot suposar perdre la principal prova de càrrec, amb el risc d’impunitat i continuïtat de la violència. La finalitat protectora que originalment podia tenir la dispensa queda en dubte: els NNA poden quedar desprotegits davant de noves agressions si el procés penal fracassa per manca de proves.

Aquest treball sosté, des de la perspectiva del treball social forense (Simón, 2014), que oferir la dispensa de l’art. 416 a NNA víctimes de delictes intrafamiliars no en minimitza el mal ni n’afavoreix la protecció; per contra, desplaça sobre aquests un conflicte de lleialtats i afebleix l’obtenció de la prova. Es proposa restringir la dispensa en aquests supòsits i operar per defecte mitjançant declaració única en un entorn protegit a través de la prova preconstituïda, garantint contradicció i evitant victimització secundària.

Aquest article no presenta una recerca empírica, sinó un treball de reflexió aplicada de caràcter tècnic-professional, basada en anàlisi normativa, jurisprudencial i la pràctica del treball social forense.

Metodologia

L’anàlisi se situa en el marc legal estatal, amb referència a la pràctica professional dels equips d’assessorament tècnic penal (EATP) de Catalunya (Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia i Qualitat Democràtica, s. d.), particularment en partits judicials del Camp de Tarragona. Els EATP són equips psicosocials, formats per treballadors socials

2 Al llarg del text, es fan servir els termes “menor” i “NNA” de manera complementària: “menor” quan el registre és jurídic-processal, en coherència amb la terminologia de la LECrim i la normativa aplicable; “NNA” quan el context és psicosocial o d’enfocament de drets, en línia amb els estàndards internacionals de protecció a la infància.

i psicòlegs especialitzats, adscrits al Departament de Justícia. Duen a terme les proves preconstituïdes i els informes pericials a requeriment judicial. En altres comunitats autònomes existeixen dispositius funcionalment equivalents (equips psicosocials d'instituts de medicina legal i ciències forenses, unitats especialitzades en jutjats, oficines d'assistència a les víctimes desplegades arran de la normativa estatal). Per tant, les implicacions pràctiques que es proposen són transferibles en allò que depèn del marc legal comú i poden requerir adaptacions organitzatives segons el dispositiu existent a cada territori.

Quant a la metodologia, el text segueix una anàlisi qualitativa d'argumentació basada en tres plans: (1) pla normatiu-jurídic, identificant els punts de fricció entre l'art. 416 de la LECrim i el marc vigent de protecció a la infància; (2) pla jurisprudencial, contrastant aquests punts amb resolucions clau; i (3) pla professional del treball social, incorporant vinyetes anonimitzades com a recurs il·lustratiu per descriure dinàmiques de pressió i lleialtats observades en la pràctica forense. La funció de les vinyetes no és aportar evidència empírica, sinó mostrar plausibilitat pràctica i facilitar la comprensió dels mecanismes psicosocials discutits. Es distingeix explícitament entre descripció normativa, suport bibliogràfic i reflexió professional, evitant inferències causals o generalitzacions no sustentades.

Limitacions: l'article no avalua resultats d'intervenció ni compara models amb dades. Les conclusions es formulen com a proposta tècnica des d'una perspectiva del treball social coherent amb l'interès superior del NNA i amb estàndards de justícia adaptada a la infància.

Marc normatiu actual

Excepcions a la dispensa i mesures de protecció al menor

L'art. 416 de la LECrim estableix que determinats parents de la persona processada (cònjuge o parella anàloga, ascendents, descendents, germans o germanes i afins fins a segon grau) estan dispensats de declarar en contra seva. En altres paraules: l'autoritat judicial ha d'advertir que no es té l'obligació de declarar contra aquest familiar, encara que es pugui fer de manera voluntària. No obstant això, després de la reforma de la Llei orgànica 8/2021, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència (d'ara endavant, LOPIVI), la dispensa no s'aplica en els supòsits següents:

1. Quan el testimoni ostenta la representació de la víctima menor (per exemple, una mare no pot negar-se a declarar per maltractaments al seu fill).
2. En delictes greus si el testimoni és adult i la víctima, menor.
3. Quan, per edat o discapacitat, el testimoni no entén el significat de la dispensa (menors sense prou maduresa).
4. Quan el testimoni ha exercit l'acusació particular en el procediment.

5. Quan ja ha acceptat declarar formalment durant la instrucció una vegada informada del seu dret.

La reforma del 2021 va restringir l'ús de la dispensa en diversos supòsits en els quals es prioritza obtenir la veritat. Així i tot, cap d'aquestes excepcions elimina clarament la possibilitat de dispensa quan la víctima és un NNA que ha de declarar contra el seu progenitor, progenitora o un altre familiar pròxim (excepte falta de maduresa). La jurisprudència ha admès la dispensa en menors amb prou maduresa, la qual cosa genera una asimetria respecte a la violència de gènere: mentre una víctima adulta (parella de la persona investigada) té molt limitada la dispensa, el NNA víctima d'un delictes intrafamiliar la manté intacta, un fet paradoxal des d'una òptica de protecció infantil. La doctrina del Tribunal Suprem admet que el menor pot acollir-se a la dispensa si demostra prou maduresa (STS 342/2021). En l'àmbit de la violència de gènere, el Ple del Tribunal Suprem (2013) va restringir l'aplicació de la dispensa quan la víctima actua com a acusació particular (STS 389/2020, STC 41/2025).

En paral·lel, la reforma del 2021 va reforçar la prova preconstituïda (arts. 449 bis i 449 ter de la LECrim) per evitar la revictimització en menors de 14 anys: declaració del menor en instrucció, amb contradicció i videoenregistrament, a reproduir en judici per l'art. 730.2 de la LECrim. Per a majors de 14 anys, no és obligatòria però sí aconsellable quan citar al judici pugui suposar perjudici psicossocial. L'objectiu de la prova preconstituïda és que el NNA narri els fets una sola vegada, amb totes les garanties, evitant la seva presència a la vista oral.

A Catalunya, la pràctica recau en els equips psicossocials especialitzats (EATP), que seran els que conduiran la prova preconstituïda i redactaran, en cas que el jutjat així ho hagi sol·licitat, l'informe pericial corresponent.

D'altra banda, la Llei 4/2015 de l'Estatut de la víctima del delictes garanteix a qualsevol víctima el dret a la protecció, a la informació i al suport des del primer moment. La LOPIVI suposa un salt qualitatiu en la protecció de la infància davant la violència. Entre moltes altres previsions, va introduir l'obligació general que en tots els procediments que afectin una víctima menor s'adoptin mesures per evitar-ne la revictimització. També es crea la figura del defensor judicial per als casos en què els pares o representants legals tinguin un conflicte d'interessos amb el menor; per exemple, si un progenitor està investigat i l'altre progenitor no col·labora amb la justícia, es presumeix un conflicte d'interessos i cal nomenar un defensor judicial que representi els interessos independents del menor. A més, la LOPIVI va modificar la Llei d'assistència jurídica gratuïta per assegurar que totes les víctimes menors de delictes greus tinguin advocat gratuït des del primer moment, independentment dels ingressos familiars. Això permet que, si l'entorn familiar no actua en defensa del menor (o és part de l'agressió), aquest igualment tingui una representació legal pròpia que impulsi l'acció penal en nom seu.

No obstant això, cal recordar la distinció entre protecció social i protecció penal. La primera s'activa amb independència que el NNA declari (Llei orgànica 1/1996 i Llei orgànica 8/2021); la tesi que aquí es defensa es refereix a la protecció penal efectiva, que presenta tant una part social com jurídica: sense declaració de la víctima, el risc de col·lapse probatori i impunitat augmenta de manera substancial.

En resum, el marc normatiu espanyol actual proporciona eines per protegir els NNA sense haver de recórrer a silenciar-los. Els drets de l'infant inclouen ser escoltat, però també ser protegit de patiments innecessaris. La prova preconstituïda, l'assistència lletrada gratuïta, la possibilitat de designar un defensor judicial i les mesures de suport de l'Estatut de la víctima conformen un circuit alternatiu on el NNA pot participar en el procés penal de manera segura. En aquest context, cal preguntar-se: té sentit mantenir la dispensa de no declarar com a mesura de protecció, o és un anacronisme que cal superar? Abans de respondre a aquesta qüestió, convé revisar breument la interpretació que ha fet la jurisprudència i els estàndards de justícia adaptada als infants.

Víctimes menors i justícia penal: cap a un enfocament *child-friendly*

Parlar de víctimes menors en l'àmbit penal exigeix situar el principi de l'interès superior del menor com a consideració primordial en qualsevol decisió (Convenció sobre els Drets de l'Infant de les Nacions Unides, art. 3; Llei orgànica 1/1996, art. 2). Aquest principi implica que la protecció física i emocional dels NNA víctimes ha de ser tan important com la persecució del delictes. Els últims anys, han sorgit directrius i models per fer la justícia més adaptada als nens (*child-friendly justice*). El Consell d'Europa, per exemple, va emetre el 2010 unes directrius específiques que subratllen drets com: el dret del menor a estar informat i a ser escoltat en condicions adequades a la seva edat; el dret a rebre suport psicològic durant el procés; i la necessitat d'evitar situacions intimidatòries (com trobar-se cara a cara amb la persona investigada) i la repetició innecessària de testimoniatges. Sobre aquest últim punt, les directrius recomanen clarament l'ús de tecnologies de videoenregistrament i altres mitjans per evitar que el menor hagi de repetir una vegada i una altra relats traumàtics. També insten a tenir en compte la vulnerabilitat especial del menor dins de la família: quan un nen és testimoni en un procediment intrafamiliar, cal considerar l'efecte que la seva declaració pugui tenir en les relacions presents i futures amb els seus familiars, i garantir que entén les conseqüències de declarar (Consell d'Europa, 2010).

Finalment, convé esmentar la Llei orgànica 1/2025, de 2 de gener, de mesures en matèria d'eficiència del servei públic de justícia. Aquesta reforma no modifica l'art. 416 de la LECrim ni el règim de dispensa, però sí que incideix en l'organització i en el circuit processal des d'una perspectiva més centrada en les necessitats dels menors: converteix els jutjats en Tribunals d'Instància, crea seccions especialitzades, com la Secció de Violència sobre la Dona o la Secció de Violència contra la Infància i l'Ado-

lescència, i reordena la competència objectiva (reforma de l'art. 14 de la LECrim). En conseqüència, el dilema que aquí s'analitza roman inalterat; el que pot variar és l'òrgan que impulsa la instrucció, ordena la pràctica de diligències, com podria ser la prova preconstituïda, i dicta mesures de protecció.

En conclusió, la perspectiva *child-friendly* advoca per una justícia que ni victimitzi ni infantilitzi els NNA: l'infant ha de poder participar i expressar la seva versió, sent conscient del procés i del que implica, però amb les màximes garanties de seguretat i benestar.

Un model emblemàtic d'aquest nou paradigma és Barnahus (en islandès, "Casa dels Infants"), originat a Islàndia i promogut pel Consell d'Europa com a bona pràctica. El model Barnahus consisteix en centres integrals on, en casos d'abusos sexuals o violència greu contra NNA, es reuneixen en un mateix espai professionals de la justícia (jutge o jutgesa, fiscal), policia, treball social i psicologia infantil, així com equips de tractament, que treballen de manera coordinada. L'objectiu és que el NNA expliqui el que ha passat només una vegada, en un entorn amigable i a les mans d'entrevistadors especialitzats (com els equips tècnics), mentre la resta dels professionals observen darrere d'un vidre unidireccional o via circuit tancat. Així s'evita que l'infant hagi de peregrinar per comissaries, jutjats i múltiples entrevistes: a Barnahus se li fa una única entrevista forense gravada que serveix com a prova preconstituïda per al judici, alhora que se li ofereix suport mèdic i terapèutic immediat.

Països del nostre entorn han implementat Barnahus amb èxit, i a Espanya s'estan posant en marxa projectes pilot en aquesta línia. D'aquesta manera, Tarragona ha liderat, mitjançant un projecte pilot amb la primera casa Barnahus, la implementació del model nòrdic que després el Govern ha estès a tot el territori català mitjançant els acords GOV/157/2022 i GOV/72/2024. El model reflecteix a la perfecció el canvi de concepte: protegir els NNA no vol dir apartar-los de la justícia, sinó fer que la justícia s'adapti a ells.

Des del punt de vista psicosocial, nombrosos experts han destacat la importància del bon tracte en l'exploració dels NNA. Una guia recent (*Puc fer-ho, m'ajudes a explicar-me?*, Bravo et al., 2024) subratlla que els infants i adolescents són capaços d'informar dels fets que han viscut, però necessiten intervencions adaptades i professionals especialitzats en NNA víctimes. Molts sistemes judicials tradicionals, com que no disposaven d'aquests mitjans especialitzats, exposaven els NNA en revictimització innecessària (per exemple, preguntes inadequades, entorns intimidatoris, contacte amb les persones investigades). Segons aquesta guia, la millor pràctica és que la declaració es prengui mitjançant protocols d'entrevista forense conduïts per professionals experts, preferiblement com a prova preconstituïda en circuit tancat, ja que "garanteix obtenir més quantitat i qualitat d'informació fiable i és la més beneficiosa i respectuosa per a la salut mental" dels NNA. També s'incideix en la preparació prèvia: explicar-li què passarà, qui hi serà present i assegurar-se que comprèn que ell no és culpable de res i té dret a rebre ajuda.

Diverses entitats (Save the Children, UNICEF, Fundació IR, etc.) han advocat per reformes legals que posin fi a la presència dels NNA en vistes orals i fomentin eines alternatives com la videoconferència o la prova pre-constituïda. Algunes d'aquestes demandes han estat ateses a la LOPIVI, però encara queden esclotxes on els NNA poden quedar exposats (com la dispensa del 416 si se'ls ofereix).

En síntesi, el marc de protecció dels NNA en l'àmbit forense es basa en uns principis clars:

- Seguretat i absència de pressió: els NNA han de poder relatar els fets sense coacció ni terror, físic ni emocional.
- Un únic relat vàlid: cal evitar fer-los repetir la història en múltiples fases. La justícia ha de captar la seva veu de manera eficaç la primera vegada.
- Suport i acompanyament: han d'estar acompanyats per professionals qualificats (treballadors socials, psicòlegs, educadors) que els ajudin a entendre el procediment i a gestionar les pors.
- No confrontació amb la persona investigada: s'han de minimitzar les interaccions directes amb l'investigat, especialment evitant qualsevol contacte visual o situacions intimidatòries.
- Respecte a la dignitat i participació dels NNA: cal tractar-los no com un objecte passiu de protecció sinó com a subjectes de drets, informant-los, tenint en compte la seva opinió (concorde a la seva maduresa) i fent-los sentir validats.

A la llum d'aquests principis, s'entén la crítica que explorarem a continuació: és coherent amb una justícia *child-friendly* continuar oferint als NNA la dispensa per no declarar? O això els està privant de l'oportunitat de ser escoltats d'una manera segura, desentenant-nos de buscar la veritat i la reparació del mal?

Riscos de la dispensa en menors víctimes intrafamiliars

Una vegada els NNA víctimes de violència sexual o maltractament intrafamiliar entren en el procés penal, l'actuació institucional hauria d'intentar alleugerir-ne la càrrega i proporcionar-los protecció. Així i tot, oferir-los la dispensa del 416, és a dir, donar-los l'opció de no declarar contra la persona investigada (membre directe familiar), a la pràctica pot desencadenar diversos efectes perjudicials:

- Pressió emocional i conflicte de lleialtats: decidir si declarar o no contra un familiar pròxim és extremadament difícil per a un NNA. La majoria experimenten sentiments de lleialtat dividida: volen o depenen del pare, la mare o d'algun altre familiar, que són la part investigada, tenen por de "trençar" la família, por de represàlies (Gewehr et al., 2022), o fins i tot se senten culpables ("Si parlo, el pare anirà a presó per culpa meva" / "No

tornaré a veure més la mare”). En oferir la dispensa, tot aquest pes recau sobre les espatlles del NNA: una responsabilitat que ni un adult hauria d’afrontar sota coacció emocional. En un context de violència intrafamiliar, la persona investigada pot exercir un control psicològic i social intens sobre la víctima: pot haver-la amenaçat (“Si dius alguna cosa, destrossaràs la família”), manipulat (“Això és un secret nostre”) o fet xantatge emocional (“Si parles, em trauran de casa, la mare plorarà...”). Per això, quan el sistema judicial li diu formalment “tens dret a no declarar contra el teu pare o la teva mare”, el NNA pot interpretar-ho com una via d’escapament per protegir la família, o per intentar fer desaparèixer un problema que té repercussions sobre aquesta. La decisió aparentment lliure està fortament condicionada pel context afectiu i la por. En la pràctica forense es veuen casos en què el NNA acaba renunciant a explicar res pel vincle amb la persona investigada. Per exemple, en Pau (nom fictici) és un nen de 12 anys víctima de maltractaments crònics per part de la seva mare. A conseqüència d’això, va entrar en un centre d’acolliment i expressava als educadors: “No vull declarar, si declaro no podré tornar a casa, és el que m’ha dit la mare”. Quan el jutge li va explicar que no tenia obligació de declarar, en Pau es va acollir immediatament a la dispensa, el procediment va quedar sense testimoni i el noi finalment va tornar a la casa materna. Mesos més tard, en Pau va ingressar a l’hospital per cremades i cops, i es va instruir un altre procediment per maltractaments. Aquest exemple fictici, basat en dinàmiques reals, il·lustra com la dispensa trasllada una decisió moral impossible, sota pressions afectives directes. En lloc de descarregar-lo d’aquesta responsabilitat, el sistema la deixa a les seves mans.

- Pèrdua de prova i risc d’impunitat: en els delictes intrafamiliars, la declaració de la víctima sovint n’és la prova principal, atès que els fets passen en la intimitat de casa, sense testimonis externs. Si el NNA no declara ni en fase d’instrucció ni al judici, pot ser que el cas s’arxivi per falta de proves. Això comporta que la persona investigada quedi absolta o ni tan sols sigui jutjada, i per tant continuï en llibertat. En contextos familiars, això significaria tornar a conviure amb la víctima o mantenir contacte (per exemple, un progenitor maltractador o una progenitora maltractadora sense condemna pot reclamar règim de visites o custòdia dels fills). El resultat és un alt risc de continuïtat o escalada de la violència. El NNA que inicialment va trencar el silenci i va revelar l’abús es troba ara doblement desprotegit: institucionalment, perquè no hi haurà una ordre d’allunyament ni mesura penal protectora ni tractament per a la persona investigada; i en l’àmbit personal, perquè aquesta no percep cap conseqüència pels fets i pot responsabilitzar-lo

d'haver parlat i del procediment judicial. Així, la dispensa que pretenia no victimitzar a curt termini pot derivar en una victimització més gran a mitjà i llarg termini, ja que l'infant queda a la mercè del context violent: el silenci judicial comunica al NNA que el que li ha passat no tindrà reparació i que, en certa manera, el sistema està prioritzant preservar el vincle familiar per sobre de fer justícia pel mal sofert. Cal dir que així i tot hi ha supòsits en els quals una prova indiciària robusta, amb pericial social i psicològica, documentació sanitària i escolar, i dinàmica familiar objectivada, ha permès sostenir condemnes sense relat directe; són, no obstant això, minoritaris enfront de la pauta dominant.

- Càrrega de culpa i missatge institucional inadequat: relacionat amb l'anterior, cal considerar l'efecte psicossocial de fer sentir al NNA que ell és el responsable final de la sort del seu agressor o agressora familiar. La dispensa no converteix el NNA en àrbitre, però sí en un jugador principal: si declara, el procediment judicial possiblement continuarà i pot acabar en condemna cap al seu pare o la seva mare; si calla, poden sortir absolts. Cap de les dues opcions és indolora per a l'infant. Aquesta gran responsabilitat genera sentiments de culpa intensos, sigui quina sigui la decisió que es prengui. Si decideix parlar i el pare és condemnat, pot sentir culpa per haver "traït" el familiar denunciat o "trencat" la família. Però si decideix callar, també pot sentir culpa per no haver evitat que continués el mal (per exemple, pot sentir-se responsable si té germans petits que queden exposats a la persona investigada) i vergonya per no haver estat "prou valent". En tots dos casos, el NNA rep el missatge que la justícia era a les seves mans, quan en realitat hauria de ser l'estat qui assumís la persecució del delictes. Fins i tot es podria interpretar que oferir-li la dispensa és una manera institucional de dir-li: "Vols seguir endavant amb el procediment, o prefereixes que l'arxivem i aquí no ha passat res?". Aquesta ambivalència pot minar la confiança del NNA en el sistema. Des del treball social, es considera que l'estat ha de transmetre clarament al NNA que ell no és responsable ni de l'abús sofert ni del destí legal de la persona investigada. Però la dispensa transmet el contrari: li dona les regnes d'una decisió amb conseqüències enormes, la qual cosa contravé el principi de protecció especial de la infància.
- Cronificació del secret i invalidació del relat: un altre risc, menys tangible però real, és que, si el NNA no declara mai de manera oficial, el seu relat quedi invalidat o infravalorat. Moltes víctimes NNA triguen molt de temps a revelar els fets per por, vergonya, culpa o temor a no ser cregudes (Goodman-Brown et al., 2003); si un cop ho han fet (per exemple, li ho expliquen a un mestre, a un treballador social o a la policia) el procés penal no

recull aquest testimoniatge de manera ferma, poden percebre que no serveix de res explicar la veritat. En termes psicosocials, es pot reforçar la idea que potser hauria estat millor haver callat des del principi, alimentant sentiments d'impotència i desesperança. Per contra, l'experiència terapèutica mostra que quan el NNA pot explicar la seva història en un context que el valida (una entrevista amb professionals formats, gravada, on se'l creu i se li dona importància), sovint experimenta un cert alliberament i sensació de justícia, independentment del resultat final. Renunciar a això pot perpetuar el trauma del silenci, ratificat per la institució, ja que tot queda en família, sense judici públic ni reconeixement del mal.

Per tant, oferir la dispensa al NNA pot semblar un gest de consideració, perquè pot respectar la seva autonomia o estalviar-li un mal tràngol immediat, però comporta riscos profunds de revictimització i desprotecció: pressió insuportable, possible impunitat per a la persona investigada, continuïtat de la violència i càrrega psicosocial negativa. A continuació, confrontarem aquests efectes amb els suposats beneficis que s'argumenten a favor de la dispensa, per veure si aquests beneficis es podrien aconseguir per altres vies més segures per al NNA.

Límits dels arguments a favor de la dispensa i alternatives disponibles

Els arguments més habituals per mantenir la dispensa de l'art. 416 es basen principalment en la idea de protecció: es presumeix que no forçar un NNA a declarar contra la seva família és una manera de no provocar-li més mal. A continuació, s'analitzen i es refuten aquests arguments amb la legislació disponible actualment:

- Evitar el mal psicosocial de declarar: sens dubte, obligar un NNA a comparèixer en un judici oral, sotmetre's a un interrogatori i narrar abusos o violència davant la presència de la persona investigada pot ser traumàtic. Aquí recau un dels motius originals de la dispensa: estalviar aquesta experiència potencialment perjudicial. Ara bé, la clau és adonar-se que no cal recórrer a la dispensa per evitar aquest mal, ja que l'ordenament disposa de la prova preconstituïda i de mitjans tècnics protectors (videoconferència, sales especials, equips especialitzats com els EATP) perquè els NNA no hagin d'anar al judici ni confrontar-se amb la part investigada. En altres paraules, és perfectament possible evitar la revictimització sense renunciar a la declaració de les víctimes NNA. De fet, l'autèntica eina menys revictimitzant és la prova preconstituïda, tal com reconeixen els experts, ja que permet recollir el testimoniatge en un entorn més segur (a través d'un equip psicosocial forense, reproduir la gravació

al judici i citar els tècnics a defensar el seu informe pericial). En canvi, la dispensa senzillament suprimeix el testimoniatge i deixa el cas sense aclarir. En termes de bones pràctiques, evitar el mal al NNA s'aconsegueix més bé amb una bona declaració que no sense declarar.

- Respectar la voluntat del NNA i la seva autonomia: un altre argument és que, si un NNA prou madur expressa que no vol declarar contra el pare o la mare o qualsevol altre familiar, forçar-lo seria un paternalisme excessiu que li nega agència. Certament, l'opinió i voluntat del menor mereixen ser escoltades, i ha de ser informat de tot el procés i les conseqüències que pugui tenir (Convenció sobre els Drets de l'Infant, art. 12; Llei orgànica 1/1996, art. 9). Però cal preguntar-se en quines condicions es forma aquesta voluntat. Com hem descrit, sovint el suposat desig de no declarar prové de la por o de la manipulació emocional, més que d'una decisió autònoma. El menor pot dir que no vol recordar els fets simplement perquè li fa pànic, o perquè se sent culpable. Respectar acríticament aquesta voluntat, condicionada precisament per les circumstàncies del presumpte fet delictiu, posa els NNA en una situació de risc. La legislació preveu casos en què l'estat ha d'intervenir fins i tot en contra de la voluntat aparent del menor quan és pel seu bé (per exemple, mitjançant ingressos hospitalaris o en justícia juvenil). En el nostre cas, fomentar la declaració del NNA no ha d'interpretar-se com un càstig, sinó com una mesura de protecció. Això sí, hi ha diferents maneres de fer-ho: no es tracta de portar-ho a la força al tribunal, sinó d'activar els suports necessaris, com el treballador social forense, perquè pugui declarar sense por. Això inclou preparació prèvia, acompanyament emocional i fer-li entendre que la responsabilitat és de la justícia, no seva. D'aquesta manera es minimitza la sensació que l'estan forçant. A més, quant a la seva autonomia, cal tenir present que la no-declaració en realitat l'aparta de participar en el procés, és a dir, li nega la possibilitat de ser escoltat oficialment. En el procés de víctimes, sovint una escolta activa, una validació del que han viscut, té efectes reparadors. Models com Barnahus, per exemple, empoderen els NNA perquè expliquin la veritat en un entorn amigable i vegin que les autoritats els tenen en compte. La dispensa, en canvi, els diu: "no cal que diguis res", i això es podria entendre com que el que digui tampoc canviaria res. En definitiva, si realment volem respectar l'essència dels drets dels NNA, cal garantir-los tant el dret a ser protegits com el dret a explicar el seu relat en condicions adequades. La dispensa pot semblar un respecte a la seva voluntat superficial, però possiblement no representa les seves necessitats profundes de justícia i reparació.

- **Mantenir la integritat familiar / evitar conseqüències severes per a la família:** un altre argument és que processar penalment un progenitor arran de la declaració dels seus descendents o familiars comporta efectes molt durs per a la família (pèrdua de llibertat del pare o la mare, estigma social, ruptura familiar, etc.). Potser el NNA no vol separar la família, i per això seria millor no continuar endavant. Aquest raonament entra en contradicció amb el principi fonamental que l'interès superior del menor preval per sobre d'altres interessos, inclosos els dels progenitors o de la unitat familiar abstracta (Llei orgànica 1/1996, art. 2.2). Si la família s'ha de trencar és per la conducta violenta de la persona investigada, no per la intervenció protectora de l'estat. De fet, la legislació civil i de protecció de menors obliga a apartar el NNA del seu entorn familiar quan aquest li és perjudicial. Mantenir una cohesió familiar a base de silenci imposat als NNA no és un valor superior a la seguretat d'aquests. D'altra banda, la idea de salvaguardar al màxim els vincles familiars, en aquests casos es pot abordar de formes menys lesives: per exemple, oferint justícia restaurativa una vegada s'hagi dictat sentència (si és que hi ha una opció real de reconciliació segura), o amb la intervenció de serveis socials o d'infància. La LOPIVI i la normativa de protecció fan èmfasi en el fet que un entorn familiar violent no és un entorn que s'hagi de preservar; al contrari, cal transformar-lo o substituir-lo per garantir els drets del menor. Així doncs, invocar la integritat familiar per recomanar la dispensa resulta anacrònic: avui sabem que el secret dins de la família sovint perpetua el cicle de la violència intergeneracional, mentre que la intervenció (encara que dolorosa a curt termini) pot frenar-lo.

Finalment, alguns professionals saturats podrien pensar que si el NNA no declara s'evita un procediment complicat i es tanca el cas ràpid. Però aquesta visió instrumental i moralment reprovable és contrària a la missió de protecció a la infància i a la persecució penal dels delictes greus. El cost social de no jutjar aquestes conductes és enorme.

En síntesi, els suposats beneficis de la dispensa es poden aconseguir amb estratègies proactives, sense renunciar a fer justícia. Evitar el mal es fa millor adaptant el procediment que amb la inacció. Respectar el NNA implica escoltar-lo i alhora alliberar-lo de pressions indegudes, cosa que requereix suport, no silenci. Protegir la família només té sentit si aquesta pot oferir un entorn segur; en cas contrari, el primer és protegir el NNA, després ja es valorarà com reconstruir els vincles quan sigui possible.

Abans de tancar aquest apartat, val la pena il·lustrar com l'enfocament alternatiu pot funcionar a la pràctica. La Laia, 14 anys (víctima d'abusos sexuals del seu pare), va declarar en una prova preconstituïda feta per un treballador social i un psicòleg forense, amb totes les garanties legals i processals i sense presència directa del pare (el pare seguia

la sessió per videoconferència amb el seu advocat). La Laia, inicialment atemorida, va establir un petit vincle de confiança amb l'equip psicossocial, que li va explicar tot el procediment que es faria. Així que va poder respondre les preguntes en un ambient relativament tranquil, fent pauses quan les necessitava. Al judici, mesos després, es va exhibir el vídeo de la seva declaració, l'equip psicossocial va ratificar l'informe de peritatge que van fer posterior a la prova i no es va requerir que ella comparegués. El pare va ser condemnat basant-se en el seu testimoniatge coherent i en altres indicis. Després, la Laia va continuar amb teràpia i, malgrat expressar tristesa per la situació familiar, va dir que se sentia "alleujada d'haver dit la veritat" i que "ara ell no em pot fer mal". Aquest cas fictici, inspirat en bones pràctiques reals, mostra que hi ha una via protectora i alhora reparadora: el NNA no és ni silenciats ni exposat cruelment, sinó que se li dona suport per parlar en les condicions adequades. Aquesta és la via que cal promoure en lloc de la lògica de la dispensa.

De la intervenció dels EATP en la dispensa de l'art. 416

En NNA víctimes de violència intrafamiliar, protegir no és silenciar, sinó garantir una declaració única en condicions segures. A la pràctica dels EATP, la informació formal sobre la dispensa de l'art. 416 de la LECrim s'ofereix habitualment a petició del jutjat durant la fase d'instrucció, normalment en binomi treball social - psicologia forense. No hi ha un guió intern tancat: s'adapta el llenguatge al NNA i es procura no condicionar la seva decisió. Abans d'informar, es fa una valoració breu de competència i comprensió (entre els 12 i 17 anys com a criteri habitual): capacitat lingüística, coherència narrativa, situació familiar, coneixement elemental dels rols processals (jutge o jutgessa, fiscal, defensa), capacitat de discernir sobre la veritat i la mentida i la comprensió de les conseqüències de declarar o no fer-ho, així com del funcionament del procés judicial. A la mateixa entrevista prèvia es registren indicadors objectius de pressió (per exemple, compres d'afecte, expectatives de retorn amb el progenitor investigat, convivència o missatges familiars), que es podran consignar després en l'informe pericial com a context, si bé no podran formar part de l'informe pericial si finalment s'acull a la dispensa.

El moment d'informar sobre la dispensa del 416 s'aborda amb un missatge neutre i no directiu: s'explica que pot declarar una sola vegada, en un entorn protegit i gravat, que les preguntes de totes les parts es canalitzaran a través de l'entrevistador o entrevistadora i que no és responsable de les conseqüències jurídiques de la seva decisió. Aquest plantejament és coherent amb l'evidència sobre l'entrevista forense: una sessió única, gravada, amb relat lliure i preguntes obertes maximitza la quantitat i l'exactitud de la informació i minimitza la suggestió i la victimització secundària (APSAC Taskforce, 2023; Lamb et al., 2018). La constància de comprensió queda recollida segons indiqui el jutjat (acta/informe o la mateixa gravació

ARCONT, sistema de videoregistre judicial del Consell General del Poder Judicial, d'ús habitual en els jutjats espanyols).

Si el NNA s'acull a la dispensa, l'informe pericial s'ha de limitar a acreditar competència i enteniment i la decisió d'acollir-s'hi. No s'incorporarà contingut de fons, excepte risc clar per a la seva integritat.

Si el NNA no s'acull al 416, es realitzarà la prova preconstituïda (arts. 449 bis/ter): conducció en binomi treball social - psicologia forense amb entrevista cognitiva (*rapport*, relat lliure, aclariments neutrals), canalització de les preguntes de la comitiva judicial, principi de contradicció garantit, gravació i custòdia a càrrec del jutjat. En delictes sexuals, l'abordatge en un entorn Barnahus o una sala amable redueix estressors i reforça la qualitat probatòria (APSAC Taskforce, 2023; Lamb et al., 2018). Posteriorment, els binomis dels EATP faran les entrevistes, coordinacions i intervencions oportunes per redactar l'informe pericial sol·licitat.

A l'informe pericial social forense s'integra, de manera analítica i traçable, la documentació externa (sanitària, escolar, serveis socials) com a indicis perifèrics que es triangulen amb l'entrevista forense i l'observació. Aquest acoblament incrementa la robustesa probatòria sense exposar la víctima a iteracions innecessàries (Ruiz i Alcázar, 2018).

És durant aquest procés que el treballador social ha de reflexionar sobre la càrrega a la qual s'està exposant a les víctimes i preguntar: és correcte el que s'està fent? L'article 416 està protegint els NNA o els exposa a una situació de més vulnerabilitat? D'aquí sorgeix la proposta tècnica de l'apartat següent.

Propostes de millora normativa i de criteri institucional

Arran de tot l'exposat, es proposa afegir una sisena excepció a l'art. 416 de la LECrim:

Quan el testimoni sigui víctima menor d'edat de violència intrafamiliar (entesa conforme a la tipologia recollida a l'article 1 de la Llei orgànica 8/2021), no procedirà la dispensa; la declaració del menor s'articularà preferentment com a prova preconstituïda conforme als arts. 449 bis i 449 ter d'aquesta Llei.

Cal destacar que restringir formalment aquest dret de dispensa estaria emparat per una poderosa raó de política criminal i protecció reforçada dels menors, coherent amb el mandat constitucional de protegir la infància (art. 39 de la Constitució espanyola) i amb la normativa internacional. No s'estaria obligant el NNA a aparèixer en un judici, perquè la reforma inclou que declararà preferentment via preconstituïda, sinó que s'evitaria donar-li un dret que en realitat funciona com una càrrega per a ell. De la mateixa manera que la LOPIVI va introduir excepcions per pro-

tegir víctimes vulnerables, aquesta seria la peça que falta per completar la tutela penal dels menors.

A més, aquesta reforma vindria a reforçar la filosofia de “tolerància zero” amb la violència infantil que ja es troba en altres normes. Per exemple, algunes lleis autonòmiques en matèria de protecció a la infància (com la Llei 14/2010 a Catalunya) estableixen protocols integrals d'atenció i obliguen a comunicar immediatament a fiscalia qualsevol índex de violència contra un infant. Tancar la porta a la dispensa penal seria coherent amb aquesta orientació, assegurant que cap cas de violència intrafamiliar contra NNA quedi impune o sense resposta per manca de testimoni.

És previsible que la proposta de restringir la dispensa generi algunes crítiques. En tot cas, no s'advoca per silenciar el NNA, sinó tot el contrari: es vol que parli una sola vegada i de manera controlada, negant-li només el dret a no parlar per garantir-li el dret a ser escoltat en condicions òptimes. També es pot objectar que això és un paternalisme excessiu i que es tracta tots els NNA com a fràgils, negant-los un privilegi legal que els adults sí que tenen. Cal recordar, no obstant això, que fins i tot els adults ja no tenen plenament aquest privilegi en contextos de violència de gènere, i que la raó de ser de la dispensa sempre ha estat paternalista. En aquest cas redirigim la protecció cap al veritable bé superior: la seguretat i recuperació del NNA. És cert que es pot considerar que se'ls tracta com a vulnerables, però això no és una ficció sinó una realitat objectiva: els menors són jurídicament subjectes de protecció especial perquè són més vulnerables i dependents que un adult. Això no significa menysprear-los, sinó actuar positivament per equilibrar la balança al seu favor.

Un altre contraargument és tècnic: “En violència de gènere es va aconseguir restringir la dispensa sense reforma (fins al 2021) aprofitant que la víctima es personava com a acusació particular; però en menors és diferent, ja que el menor no es persona directament. Voler aplicar el mateix criteri pot xocar amb principis legals vigents”. És cert que la construcció jurídica ha estat diferent: fins ara, l'esclatxa legal per tancar la dispensa en adults era l'acusació particular; en NNA, com que no podien exercir l'acusació per si mateixos, s'ha mantingut la porta oberta. Però això no és un obstacle insalvable: el legislador pot establir directament l'excepció sense necessitat d'acusació. Finalment, podria preguntar-se: “I si un NNA és condicionat en la declaració per una de les parts, com podria ser en la instrumentalització en divorcis? Sense la dispensa, podria tirar endavant un procés perjudicial per a tots”. La solució a les denúncies induïdes no és el silenci, sinó la recerca de la veritat: la recerca rigorosa i la pericial psicosocial han de discernir sobre les circumstàncies de la víctima i la seva família, i actuar en conseqüència en cas de triangulació cap als NNA, informant el jutjat d'aquests extrems. Permetre la dispensa no resol res en aquests casos, perquè un NNA condicionat per un adult tampoc tindrà realment opció de triar lliurement. A més, quan es detecta algun tipus d'influència en el relat d'un NNA, també es desprèn un tipus de maltractament que requereix intervenció, la detecció de la qual no hagués estat possible si s'haguessin acollit al seu dret a no declarar. En tot cas, la prova

preconstituïda i la intervenció d'experts poden ajudar fins i tot a esclarir els fets denunciats, gràcies a la participació de professionals del treball social i la psicologia forense.

Conclusions

L'art. 416 de la LECrim, concebut per preservar una idea de "pau familiar", no compleix avui una funció protectora quan la víctima és un NNA i la persona investigada, un familiar directe. Oferir la dispensa desplaça sobre la víctima una càrrega que contravé el seu interès superior i afebleix l'obtenció de la prova. De tal manera, la jurisprudència recent ha començat a tancar el pas a la dispensa en l'àmbit de la violència de gènere adulta, tal com il·lustren la STS 389/2020 o la STC 41/2025. Però un desfasament normatiu manté viu el privilegi de silenci per als menors amb prou maduresa, generant una asimetria que hauria de corregir-se.

La solució no és el silenci, sinó la participació segura: una declaració única mitjançant prova preconstituïda i en un entorn protegit i circuits *child-friendly* que permeten una sola narració amb totes les garanties i eviten la presència del NNA al judici, reduint dràsticament l'impacte traumàtic. És paradoxalment aquesta fórmula la que li estalvia patiment, molt més que el silenci legal. Aquesta reforma alinearia la norma processal amb l'esperit de la LOPIVI i amb els estàndards internacionals de protecció infantil, tancant un buit que actualment posa en risc els NNA.

Es proposa una reforma legislativa concisa que exclogui la dispensa en aquests supòsits i, mentrestant, un canvi de pràctica: no oferir el dret a callar com a sortida, sinó garantir el dret a declarar sense por amb les eines de les quals es disposa actualment.

El treball social forense juga un paper estratègic en aquesta transició, assessorant els tribunals, i fent les proves preconstituïdes i els informes pericials. Amb protocols adequats, suport psicossocial i formació específica, es pot construir un circuit protector on la veu del NNA es reculli d'una manera respectuosa i, alhora, ferma per impulsar la resposta penal. D'aquesta manera es conjugaran els dos polsos de l'interès superior de les víctimes NNA: el dret a la protecció i el dret a la justícia. En definitiva, no es tracta de castigar més, sinó de protegir millor. I protegir millor els infants passa per no deixar-los en silenci, sinó escoltar el que han de dir, però adequant-nos a les seves necessitats.

Referències bibliogràfiques

- Acord GOV/157/2022, de 26 de juliol, pel qual s'aprova l'estratègia Barnahus per a l'abordatge integral dels abusos sexuals contra la infància i l'adolescència a Catalunya DOGC núm. 8719 (2022). Recuperat 13 maig 2026, de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/8719/1921320.pdf>
- Acord GOV/72/2024, de 26 de març, pel qual es defineix el servei públic d'unitat integrada d'atenció a infants i adolescents víctimes d'abusos sexuals (Barnahus) i es modifica l'Acord GOV/157/2022, de 26 de juliol, pel qual s'aprova l'estratègia Barnahus per a l'abordatge integral dels abusos sexuals contra la infància i l'adolescència a Catalunya, DOGC núm. 9132 (2024). Recuperat 13 maig 2026, de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/9132/2020655.pdf>
- APSAC Taskforce. (2023). *Forensic Interviewing of Children*. The American Professional Society on the Abuse of Children. Recuperat 13 maig 2026, de <https://apsac.org/wp-content/uploads/2024/04/30014.pdf>
- Bravo Correa, Montserrat; Guil Román, Carmen; Martín González, Félix; Rodríguez Sáez, Josep Antoni; Riva Anies, Vanesa, i Tabarés Cabezon, Miguel Ángel. (2024). *Puedo hacerlo, ¿me ayudas a explicarme?: Buen trato en la exploración judicial a niños, niñas y adolescentes víctimas de violencia sexual*. Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Drets i Memòria. Recuperat 13 maig 2026, de <https://www.infocop.es/wp-content/uploads/2024/09/GUIA-EXPLORACION-JUDICIAL-PARA-NINOS-VICTIMAS-DE-VIOLENCIA-SEXUAL.pdf>
- Consell d'Europa. (2010). *Directrices del Comité de Ministros del Consejo de Europa para una justicia adaptada a los niños*. Publicacions del Consell d'Europa. Recuperat 13 maig 2026, de <https://rm.coe.int/directrices-del-comite-de-ministros-del-consejo-de-europa-para-una-just/1680474c56>
- Constitució espanyola, de 29 de desembre, BOE núm. 311, p. 29313 a 29424 (1978). Recuperat 13 maig 2026, de <https://www.boe.es/boe/dias/1978/12/29/pdfs/A29313-29424.pdf>
- Convenció sobre els Drets de l'Infant, adoptada el 20 de novembre per la resolució 44/25 de l'Assemblea General de les Nacions Unides, Oficina de l'Alt Comissariat per als Drets Humans (1989). Recuperat 13 maig 2026, de <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

- Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia i Qualitat Democràtica. (s. d.). Àmbit penal - Assessorament tècnic penal (EATP). Recuperat 13 maig 2026, de <https://justicia.gencat.cat/ca/ambits/administracio-de-justicia/assessorament-tecnic/penal/>
- Gewehr, Patrick; Spröber-Kolb, Nina; Fegert, Jörg M., i Kölch, Michael. (2022). Predicting disclosure latency in substantiated cases of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 124, 105461. NIH. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34627040/>
- Goodman-Brown, Tina B.; Edelstein, Robin S.; Goodman, Gail S.; Jones, Douglas P. H., i Gordon, Dorian S. (2003). Why children tell: A model of children's disclosure of sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 27(5), 525-540. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(03\)00037-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(03)00037-1)
- Lamb, Michael E.; La Rooy, David; Malloy, Lindsay C., i Katz, Carmit. (2018). *Children's Testimony: A Handbook of Psychological Research and Forensic Practice* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.
- Llei 14/2010, de 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, DOGC núm. 5641 (2010). Recuperat 13 maig 2026, de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/5641/2036212.pdf>
- Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes, BOE núm. 101 § 4606 (2015). Recuperat 13 maig 2026, de https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2015/04/28/pdfs/BOE-A-2015-4606-C.pdf
- Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi civil i de la Llei d'enjudiciament civil, BOE núm. 15 § 1069. Recuperat 13 maig 2026, de https://www.boe.es/boe_catalan/dias/1996/12/31/pdfs/A00024-00036.pdf
- Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència, BOE núm. 134 § 9347 (2021). Recuperat 13 maig 2026, de <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/134/1985367.pdf>
- Llei orgànica 1/2025, de 2 de gener, de mesures en matèria d'eficiència del servei públic de justícia, BOE núm. 3 § 76 (2025). Recuperat 13 maig 2026, de https://www.boe.es/boe_catalan/dias/2025/01/03/pdfs/BOE-A-2025-76-C.pdf
- Reial decret, de 14 de setembre, pel qual s'aprova la Llei d'enjudiciament criminal, Gaceta de Madrid núm. 260, tom III, p. 803 a 806 (1882). Recuperat 13 maig 2026, de <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1882/260/A00803-00806.pdf>
- Ruiz Rodríguez, Pilar, i Alcázar Ruiz, Rafael. (2018). La intervención del trabajador social forense con víctimas vulnerables de agresión sexual. Dins Jorge González Fernández (Coord.), *Manual de atención y valoración pericial en violencia sexual: guía de buenas prácticas* (p. 597-609). Bosch.

- Sentència 389/2020, de 10 de juliol, Tribunal Suprem, Sala del Penal (2020). Recuperat 13 maig 2026, de <https://www.icpmalaga.es/attachments/article/692/sentencia-389-2020-ts.pdf>
- Sentència 342/2021, de 23 d'abril, Tribunal Suprem, Sala del Penal (2021). Recuperat 13 maig 2026, de <https://vlex.es/vid/867180323>
- Sentència 41/2025, d'11 de febrer. Recurs d'empara 5726-2021. Promogut per don Hamza Mouri respecte de les resolucions dictades per la sala penal del Tribunal Suprem, l'Audiència Provincial d'Alacant i un jutjat penal d'Oriola que el van condemnar per un delictes de lesions en l'àmbit de la violència sobre la dona. Suposada vulneració dels drets a un procés amb totes les garanties, al jutge ordinari predeterminat per la llei i a la presumpció d'innocència: valoració del testimoniatge de qui, sent parella de l'acusat, va desplegar una concloent activitat processal reveladora de la seva voluntat de renunciar a la dispensa de l'obligació de declarar; intervenció del jutge que va presidir la vista oral tendent a depurar els fets que no afecta la seva imparcialitat. Vot particular, BOE núm. 69, Secció del Tribunal Constitucional § 5738 (2025). Recuperat 13 maig 2026, de <https://www.boe.es/boe/dias/2025/03/21/pdfs/BOE-A-2025-5738.pdf>
- Simón Gil, Marta. (2014). *Bases teóricas y metodológicas del trabajo social forense para la evaluación de lesiones y secuelas sociales del abuso sexual a menores*. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.
- Tribunal Suprem. (2013, abril 24). *Acuerdos del Pleno No Jurisdiccional de la Sala Segunda del Tribunal Supremo de 24-04-2013, sobre la interpretación del art. 416 de la LECrim*. Consell General del Poder Judicial. Recuperat 13 maig 2026, de https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Poder_Judicial/Tribunal_Supremo/Jurisprudencia_/Acuerdos_de_Sala/ci.Acuerdos_del_Pleno_No_Jurisdiccional_de_la_Sala_Segunda_del_Tribunal_Supremo_de_24_04_2013__sobre_la_interpretacion_del_art__416_de_la_LECrim_.formato3